

**Welcome to Hartberg!**

**2 – 4**

**Üdvözöljük Hartbergben!**

**5 – 7**

# Welcome to Hartberg!

## Attractions

The district capital Hartberg with its well-preserved city center looks back on an exciting and eventful history. Romans and Celts were already guests here and had a lasting influence on the townscape and the region. Today Hartberg is known for its extensive cultural events, musical performances and festivals that are celebrated in and around the city. Especially popular is the Ringwarte on the local mountain of Hartberg - the Ringkogel. The lookout was built in 1906 and offers a magnificent view far beyond the borders of the country.

This map gives an overview of the most beautiful and interesting sights and cultural monuments of Hartberg:

**ROCHUSPLATZ 1** with the large city pond, which was once populated by bathing summer visitors as a municipal outdoor pool. Right next to it is the former bathhouse from 1870, which today houses a notary's office.

The circular **SCHÖLBINGERTURM 2**, which once served as a defense tower in the east of the city, was donated by the villagers of Schölbling - a neighboring village of Hartberg. For this, in turn, the inhabitants of Schölbling did not have to pay a toll when entering the city.

The statue of **HL. JOHN OF NEPOMUK BEFORE THE "UNGARTOR" 3** stood from about 1750 on the bridge from the Ungartor to the so-called Ungarvorstadt - the proximity to Hungary gave the suburb its name. After the demolition of the Ungartor (1832) the statue was placed on the garden retaining wall of the present house Sparkassenplatz 2. St. John of Nepomuk is the patron saint of bridge builders and the confessional. In 2013, the restoration of the Baroque statue was carried out by the municipality. In 2016, the restored statue was repositioned in the park at Rochusplatz.

The **"STEINERNE FLUSS" 4** by sculptor Ulrike Truger is a sign of contemporary art in the pedestrian zone and embodies the still underground flowing city stream.

A special gem in Wiener Strasse is the building of the **GROSSCHEDL family 5**, where beer was brewed as early as the 18th century. The in-house brewery was discontinued when the Brühlbach brook dried up. The classicist portal from 1814 is worth seeing. The bull's skulls decorated with grapes and ears of corn symbolize the fruits of the region, the faces probably represent the Greek god Dionysus. He represents wine, joy, fertility and ecstasy.

**HAUPTPLATZ 6** is located in the middle of the historical part of the old town. In 1128 Hartberg was mentioned in a document for the first time. The name comes from Middle High German and stands for "Hart" i.e. dense forest. At that time this area was the center of the clearing of the border forest

against Hungary and Pfalz (= fortified settlement) of the Traungauer. In 1147 the main square of Hartberg was designated as the oldest square market in Styria. Today, the main square is a popular meeting place, cultural venue and event space in one.

Directly on the main square is the **STADTPFARRKIRCHE ST.MARTIN 7**. First mentioned in 1157, it was originally a Romanesque choir tower church. Soon after, it was expanded into a three-nave pier basilica. In 1467, the Romanesque flat wooden ceiling was replaced by a Gothic star-ribbed vault. Damage threatening the existence of the church was caused by the great town fire of 1715. The church was rebuilt in the Baroque style, the side aisles were raised by galleries. In 1756 the former town tower is transformed into one of the most beautiful baroque church towers.

Extremely rare in Styria and an art-historical treasure is the **ROMANIC KARNER 8** made of local Schildbach shell limestone blocks. The Karner from the 12th century is a two-story double circular building. On the upper floor is the chapel of St. Michael, in the basement is the ossuary. Originally, the charnel house was intended as a repository for reburied bones. Soon after, the charnel house was transformed into a chapel for baptism and confirmation by decorating it with frescoes. In the main room, in the central area, Christ is depicted as the ruler of the world with the 12 apostles; in the lower area, kings with scepters and earth discs ride on animals, which probably symbolize the seven major sins.

The **STEINPEISSHAUS 9** dates from the end of the 16th century and embodies the type of the "small manor house". From 1834 second town hall, today it houses the STADTMUSEUM 9: with a fascinating documentation from prehistory and early history to the Celts and Romans to the end of the 2nd World War. The annex completed in 2008 with its glass staircase created a large inner courtyard, which now has a bright, modern and yet history-rich ambience thanks to the tension between historical and modern architecture.

**SCHLOSS HARTBERG 10** with its spacious park was built on the highest point of the city. In 1147, the castle and palace of the Styrian margraves from the Traungau dynasty were first mentioned in a document. To it belonged a Meierhof, a mill and the Johanneskapelle. From 1576 on, the castle was rebuilt into a Renaissance-style castle. Around 1700 the arcade wing is built. In 2012/2013 a west wing is added, the castle park front is covered with Corten steel (= rusted stainless steel plates) and the former knights' hall is transformed into a contemporary event hall.

Above the entrance to **RATHAUS 11** is written 1898, the year of its birth. At that time, the wealthy bourgeoisie has money to build representative buildings, but it does not have a contemporary architectural style. Thus, the architectural styles successfully applied in the past are repeated - as a result, this style, put together in the manner of patchwork, receives the name "historicism".

The **APOTHEKE 12**, built in 1668, was rebuilt around 1900 by the owner and long-term mayor Josef Ressayar into a magnificent neo-baroque town palace.

**IMMACULATA 13**, also known as the Frauensäule, now adorns Marienplatz and is the work of Hartberg sculptor Christoph Hofstetter. The 12-star wreath of Mary is said to have served as a model for the 12-star symbol of the EU.

In the famous **BRANDHOF 14**, a former inn at the lower end of Herrengasse, Franz Schubert spent the night on September 22, 1827 - one year before his death.

Two covered staircases lead from Grazer Straße to **KAPUZINERKLOSTER 15**, built in the mid-17th century just outside the gate of the former city wall in the former "Grazer Vorstadt". Every Tuesday and Friday in the afternoon, farmers from the surrounding area set up their stalls at the monastery wall: the farmers' market attracts visitors with a variety of regional delicacies.

The **RECKTURM 16**, an old defense tower from the 13th century looks back on an eerie past. It not only served as a fortification, but was also a prison for a time.

The late gothic **WALLFAHRTSKIRCHE MARIA LEBING 17** with late baroque interior stands amidst the old trees of the Lebing Au.

Since 1906 the **RINGWARTE 18** is located on the Ringkogel. This lookout tower with a height of 30 meters and 99 steps offers a fantastic panoramic view over the East Styrian hill country. Long before our era, one of the most important Celtic hilltop settlements in Styria was built on the Ringkogel, surrounded by a mighty ring wall.

The **VILLA RUSTICA 19** in Löffelbach shows the well-preserved foundation walls of a large Roman country estate from the 2nd and 3rd centuries AD.

**KALVARIENBERG 20** - the Stations of the Cross with sgraffiti by Adolf Anton Osterider lead to the chapel from 1846, which is visible from afar.

The **HARTBERGER GMOOS 21** - a fen - is a unique nature reserve directly on the outskirts of the city, with a diverse and partly very rare flora and fauna.

The **HERZ 22**, Hartberg's recreation and leisure center, leaves nothing to be desired for sports and swimming fans. Equipped with an outdoor pool, indoor pool and sauna, swimming pleasure and fitness are guaranteed.

The **HARTBERGHALLE 23** is located directly opposite the HERZ and is ideally suited for sports, cultural and ball events, but also for trade fairs.

# Üdvözöljük Hartbergben!

## Látnivalók

Hartberg, jól megőrzött városközpontjával, izgalmas és sokszínű történelemmel büszkélkedhet. A rómaiak és kelták már régóta felfedezték ezt a vidéket, és tartós hatást gyakoroltak a városkép és a régió fejlődésére. Ma Hartberg híres széleskörű kulturális eseményeiről, musical előadásairól és ünnepségeiről, amelyeket a városban és környékén rendeznek. Különösen népszerű a Hartberg „hegyén”, a Ringkogelon található kilátótorony, amely 1906-ban épült. Ez a kilátó csodálatos panorámát nyújt, messze a tartomány határain túl.

Ez a várostérkép áttekintést nyújt Hartberg legszebb és legérdekesebb látnivalóiról, valamint kulturális emlékhelyeiről:

**ROCHUSPLATZ 1** (Rochus-Tér) a nagy városi tóval, amely egykor városi szabadtéri fürdőként szolgált a fürdőzés szerelmeseinek. Közvetlenül mellette található az 1870-ben épült egykori fürdőház. Ma ebben az épületben egy közjegyzői iroda működik.

A kör alakú **SCHÖLBING-Torony 2**, amely egykor a város keleti részén védelmi toronyként szolgált, Schölbing – Hartberg szomszédos települése – lakói adományozták. Cserébe Schölbing lakói nem kellett útdíjat fizetniük a városba való belépéskor.

A Szent János Nepomuki szobra az **UNGARTOR 3** előtt körülbelül 1750-től állt a hídon, amely az Ungartorból a úgynevezett Magyarvárosba vezetett – a közelsége Magyarországhoz adta a városrész nevét. Az Ungartort 1832-ben lebontották, és a szobrot a mai Sparkassenplatz 2 szám alatt található ház kerttámfalára helyezték. Szent János Nepomuki a hídépítők és a gyónási titok védőszentje. 2013-ban a barokk szobor restaurálását a városi község végezte el. 2016-ban a restaurált szobrot a Rochus téren található parkban állították fel.

A szobrász Ulrike Truger **STEINERNE FLUSS 4** (Kőfolyó) című műve a sétálóövezetben a kortárs művészet jelképeként áll, és a még mindig a föld alatt folyó városi patakot szimbolizálja.

A Wiener Straße egyik különleges ékköve a **GROSSCHEDL 5** család épülete. Már a 18. században is itt főzték a sört. A ház saját sörfőzdéje a Brühlbach patak kiszáradásával megszűnt. Érdekes megnézni az 1814-ben épült klasszicista portált. A szőlőfürtökkel és gabonafejekkel díszített bikafejek a régió gyümölcsseit szimbolizálják, az arcok valószínűleg a görög Dionüszosz istent ábrázolják. Ő a bor, az öröm, a termékenység és az extázis szimbóluma.

A **HAUPTPLATZ 6** (Fő tér) a történelmi óváros szívében helyezkedik el. Hartberg első írásos említése 1128-ból származik. A város neve a középfelnémet nyelvből ered, és „Hart”-ot, vagyis „sűrű erdőt” jelent. Ekkoriban ez a terület a határerdő irtásának központjaként szolgált Magyarország és a Traungau-i Pfalz (azaz erődített település) között. 1147-ben Hartberg főterét Stájerország legrégebbi

piacterének nyilvánították. Ma a főtér népszerű találkozóhely, kulturális központ és rendezvényhelyszín egyaránt.

A főtéren található a **STADTPFARRKIRCHE ST.MARTIN 7** (Szent Márton Városi Plébániatemplom) templom. 1157-ben említik először, eredetileg román stílusú kórusos templom volt. Hamarosan háromhajós oszlopos bazilikává bővítették. 1467-ben a román stílusú lapos fa mennyezetet gótikus csillagboltozatra cserélték. Az 1715-ös nagy városi tűzvész súlyos károkat okozott. A helyreállítás barokk stílusban történt, az oldalsó hajókat emelvényekkel magasították. 1756-ban a korábbi városi tornyot az egyik legszebb barokk templomtoronyra alakították át.

Stájerországban rendkívül ritka és művészettörténeti kincs a **ROMÁN KARNER 8**, amely helyi Schildbach-i kagylós mésző tömbökből épült. A 12. századi karner egy kétszintes, kettős körépület. Az emeleten található a Mihály-kápolna, az alagsorban pedig a csontkamra. Eredetileg a csontkamrát a visszaszállított csontok tárolására szánták. Röviddel ezután a csontkamrát freskókkal díszítve keresztelő- és bérnálási kápolnává alakították át. A főterem középső részén Krisztus, a világ ura a 12 apostollal ábrázolva látható, az alsó részen pedig királyok jogarral és földgömbökkel állatokon lovagolnak, amelyek valószínűleg a hét főbűnt szimbolizálják.

A **STEINPEISSHAUS 9** (Kőház) a 16. század végéről származik, és a „kis kastély” típusát testesíti meg. 1834-től második városháza volt, ma pedig a **STADTMUSEUM 9** (Városi Múzeum) múzeumnak ad otthont: lenyűgöző dokumentációval rendelkezik az őskortól és a korai történelemtől kezdve a keltákon és rómaiakon át a második világháború végéig. A 2008-ban elkészült, üvegezett lépcsőházzal rendelkező bővítménynek köszönhetően egy nagy belső udvar jött létre, amely a történelmi és modern építészet izgalmas ötvözete révén világos, modern, mégis történelmi hangulatot áraszt.

A **HARTBERG-VÁR 10** és hatalmas parkja a város legmagasabb pontján épült. 1147-ben említik először oklevélben a Traungau-i grófok várát és palotáját. Ehhez tartozott egy malom, egy őrház és a Johanneskapelle kápolna. 1576-tól kezdődött a vár reneszánsz stílusú kastéllyá történő átépítése. 1700 körül épült az árkádos szárny. 2012/2013-ban nyugati szárnyat építettek hozzá, a kastély parkja előtti részt cortenacélral (= rozsdás rozsdamentes acéllemezekkel) burkolták, és a korábbi lovagtermet modern rendezvényteremmé alakították át.

A **RATHAUS 11** (Városháza) bejárata felett 1898, az épület születési éve áll. Ebben az időben a meggazdagodott polgárságnak ugyan volt pénze reprezentatív épületek építésére, de nem volt modern építészeti stílusa. Így a múltban sikeresen alkalmazott építészeti stílusokat ismételték meg – ennek eredményeként ez a patchwork-szerűen összeállított stílus a „historizmus” nevet kapta.

Az 1668-ban épült **APOTHEKE 12-t** (Gyógyszertár) 1900 körül a tulajdonosa és hosszú ideig polgármesterként tevékenykedő Josef Rösser egy pompás, újbarokk városi palotává alakította át.

Az **IMMACULATA 13**, más néven Nőoszlop, ma a Marienplatzot díszíti, és Hartberg szobrászának, Christoph Hofstetternek az alkotása. A 12 csillagos Mária-koszorú állítólag az EU 12 csillagos szimbólumának modelljeként szolgált.

Franz Schubert 1827. szeptember 22-én – egy évvel halála előtt – egy éjszakát töltött a híres **BRANDHOF 14**-ben, egy korábbi fogadóban, a Herrengasse alsó végén.

Két fedett lépcsősor vezet a Grazer Straße-től a **KAPUZINERKLOSTER 15-ig** (kapucinus kolostor), amelyet a 17. század közepén építettek, közvetlenül a volt városfal kapuja előtt, a korábbi „Grazer Vorstadt” (Grazer előváros) területén. Minden kedden és pénteken délután a környékbeli gazdák felállítják standjaikat a kolostor falánál: a termelői piac sokféle regionális finomsággal csábítja a látogatókat.

A **RECKTURM 16** (Rekktorony), egy régi, 13. századi védelmi torony, ijesztő múltat tekint vissza. Nemcsak erődítményként szolgált, hanem egy ideig börtönné is működött.

A késő gótikus **MARIA LEBING 17** zarándoktemplom késő barokk belsővel a Lebing árterület öreg fái között áll.

A **RINGWARTE 18** kilátótorony 1906 óta áll a Ringkogel-hegyen. Ez a 30 méter magas, 99 lépcsőfokkal rendelkező torony fantasztikus panorámát kínál Kelet-Stájerország dombos tájaira. Jóval időszámításunk előtt Stájerország egyik legfontosabb kelta dombvidéki erődítménye a Ringkogelen épült, amelyet egy hatalmas gyűrűfal vett körül.

A Löffelbachban található **VILLA RUSTICA 19** egy nagy, a Kr. u. 2. és 3. századból származó római vidéki birtok jól megőrzött alapjait mutatja be.

**KALVARIENBERG 20** (Kálvária-hegy) – Adolf Anton Osterider Sgraffitoval díszített keresztút állomásai messziről látható, 1846-ban épült kápolnához vezetnek.

A **HARTBERGER GMOOS 21** – egy lápvidék – egy egyedülálló természetvédelmi terület, amely közvetlenül a város szélén található, változatos és részben nagyon ritka növény- és állatvilággal.

A **HERZ 22**, a hartbergi rekreációs és szabadidőközpont minden sport- és úszásrajongó igényét kielégíti. Szabadtéri medencével, fedett medencével és szaunával felszerelve garantálja a fürdőzés és a fittség élményét.

A **HARTBERGHALLE 23** közvetlenül a HERZ szemben található, és ideális sport-, kulturális és báli rendezvények, valamint vásárok lebonyolítására